

NOTĂ ANALITICĂ

Cum răspunde Acordul de Asociere principalelor provocări din agricultura Republicii Moldova?

Autor: Tatiana Savva

Pentru prima oară în istoria statalității sale, Republica Moldova s-a angajat într-un proces de reformare și restructurare economică complex odată cu semnarea Acordului de Asociere. Pentru a putea aprecia impactul asupra sectorului agricol trebuie să răspundem la 2 întrebări: de ce nu am exportat până acum pe piața europeană și cum semnarea AA va permite producătorilor noștri să exporte în UE?

Context general

La baza relațiilor dintre UE și RM stau Acordul de Parteneriat și Cooperare¹(APC) semnat în 1995 și Planul de acțiuni RM-UE2 (ENPI EU-RM) semnat în 2005. Ambele tratate au fost precursorii Acordului de Asociere dintre UE și RM. Acordul de Asociere(AA) are drept scop crearea unei Zone de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (ZLSAC) la fel ca și stabilirea unei agende de asociere cu Uniunea Europeană. În rezultatul consultărilor cu Guvernul, societatea civilă, dar și a organizațiilor financiare internaționale, au fost identificat trei³ sectoare prioritare pentru intervenții și care garantează realizarea agendei de asociere dintre UE și RM. Acestea sunt: reforma administrației publice, agricultura și dezvoltarea rurală și, reforma poliției și controlului de frontieră.

Deși nimeni nu neagă importanța sectorului agricol în economia națională, acest sector constituind 43% din totalul exporturilor, 36% având ca destinație Uniunea Europeană, provocările acestui sector depășesc domeniul economic. În condițiile pierderii unuia din partenerii tradiționali, prin embargourile vinurilor moldovenești și a fructelor pe piața rusă, dar și a semnării Acordului de liber schimb cu UE, agricultura a devenit unul din cele mai speculate subiecte atât de către partenerii externi, dar și pe intern de anumiți decidenți politici. Acest subiect este cu atât mai important cu cât afectează aproape o treime din populația țării în mod direct.

¹ http://www.mf.gov.md/common/programstrategy/APC_ro.pdf

² <http://gov.md/doc.php?l=ro&id=2763&idc=447>

³ file:///C:/Users/Admin/Desktop/D03395401-en.pdf

Pentru a demonta câteva dintre aceste speculații, venim cu o notă analitică are drept scop să descrie cum semnarea Acordului de Asociere va contribui, sau mai bine zis, garanta rezolvarea principalelor probleme din sectorul agrar, dar și a provocărilor cărora vor trebui să le facă față, agricultorii odată cu intrarea în vigoare a prevederilor acordului.

Pentru prima oară în istoria statalității sale, Republica Moldova s-a angajat într-un proces de reformare și restructurare economică complex odată cu semnarea Acordului de Asociere. Pentru a putea aprecia impactul asupra sectorului agricol trebuie să răspundem la 2 întrebări: de ce nu am exportat până acum pe piața europeană și cum semnarea AA va permite producătorilor noștri să exporte în UE?

De ce avem nevoie de asistența UE?

De ce produsele noastre agricole nu sunt competitive pe piața europeană ?

- Din cauza taxelor vamale la intrarea pe piața europeană
- Reglementărilor europene care nu sunt compatibile cu cele autohtone (în special cele legate de măsurile sanitare și fitosanitare)
- Procese de producere învechite, lipsa infrastructurii de păstrare și procesare, lipsa infrastructurii de calitate etc.
- Lipsa banilor pentru a realiza aceste investiții

Cum va contribui AA la înlăturarea acestor constrângeri?

- Eliminarea barierelor tarifare pentru 91% din produsele autohtone și păstrarea taxelor de import pentru producătorii europeni la serie de produse sensibile pentru o perioadă de 5-7 ani.
- Armonizarea legislație sanitare și fitosanitare, dar și legea cu privire la bunăstarea animalelor cu cea a UE.
- Modernizarea, integrarea și alinierea la standardele europene⁴ prin creșterea investițiilor în modernizarea proceselor și lanțurilor de producere care asigură produse alimentare sigure și de calitate.
- Educarea și informarea producătorilor agricoli locali, inclusiv prin crearea sistemelor informatice pentru un mai bun acces pe piața europeană.
- Promovarea asocierii producătorilor agricoli prin încurajarea creării Organizațiilor de producători, o condiție necesară pentru ca producătorii să poată beneficia de asistența financiară pentru a implementa programele operaționale. În unele cazuri, grupurile de producători , vor putea obține bani pentru a obține statutul de Organizație de producători.
- Consolidarea infrastructurii sociale și tehnice în zonele rurale prin implementarea proiectelor de dezvoltare.⁵ Această măsură urmează a fi

<http://ec.europa.eu/transparency/regcomitology/index.cfm?do=search.documentdetail&D6R8+O9yIExFez+fUX+KhEYL4nqbXvXe2mnbJUUMoU=>

⁵ Idem.

implementată prin facilitarea investițiilor interne și externe în infrastructura tehnologică în zonele rurale.

- Promovarea creării Întreprinderilor mici și mijlocii.

Toate aceste măsuri vor fi implementate prin prisma dezvoltării durabile a resurselor naturale din sectorul agrar și îmbunătățirea calității vieții în mediul rural prin :

- Gestiunea durabilă a solurilor
- Gestiunea durabilă ale apelor
- Crearea de locuri de muncă în mediul rural.

Barierile tarifare – Eliminate pentru 91% din produsele autohtone.?

Unul din principalele impedimente în exportul produselor moldovenești pe piața europeană a fost taxele vamale și a taxa de import (și a componentei ad valorem aferente acestei taxe de import). Primii pași în înlăturarea acestora a fost făcut prin consemnarea Regimului preferențial ATP (Autonomous Trade Preferences)⁶ a fost oferit unilateral RM de către UE în anul 2008 (Regulamentul Comisiei 55/2008, în vigoare din 2009). În baza acestui regulament ulterior UE a mărit cotele la vin și apoi, când era clar ca în condițiile noului Acord comerțului pentru acest produs va fi liberalizat, a liberalizat comerțul cu vin (importul din RM). Tot în baza acestui regim a fost liberalizat comerțul cu semințe de floarea soarelui și făină din soiuri dure de grâu.

Regimul ATP a fost stabilit ca unul unilateral pe o perioada de trei ani. Acest regim presupunea ca pe de o parte UE excludea majoritatea taxelor unilateral, în timp ce RM menținea toate taxele în raport cu UE pe un termen de 3 ani pentru anumite produse. El a fost prelungit până în ianuarie 2015, dată la care intră în vigoare prevederile AA.

Principalele limitări prevăzute în AA se referă la doua liste de produse: produse la care se aplica doar unui preț de intrare pe piață (fructe și legume), și produse care sunt scutite de taxa vamală doar în limita contingentelor tarifare înscrise. Restul produselor, neincluse în aceste doua categorii pot fi exportate la taxa 0. Astfel, odată cu semnarea AA pentru 91% din produsele autohtone a fost liberalizat comerțul pe piața europeană. În același timp, pentru produsele sensibile (carne, produse lactate, zahăr) taxele la importul acestora în RM nu vor fi anulate decât treptat, etapele variind între 1 sau două anual pe parcursul a 3-10 ani.

⁶ În mod normal, acest tip de regim este precursorul AA.

Barierile netarifare

O altă constrângere cu care se confruntă producătorii autohtoni la exportul produselor, chiar și în condițiile accesului fără tarife pe piața europeană, sunt barierele netarifare înalte⁷. Acestea se referă în special la măsurile sanitare și fitosanitare (SFS). Problemele legate de neconformitatea produselor autohtone, dar și a lipsei infrastructurii de calitate vor putea fi rezolvate implicit prin respectarea angajamentelor asumate de RM în AA, care prevăd că țara noastră, va armoniza treptat legislația sanitară și fitosanitară, dar și legea cu privire la bunăstarea animalelor cu cea a UE. În Republica Moldova au fost adoptate până acum peste șapte mii de standarde europene⁸, ceea ce înseamnă o acoperire de 40-45% din numărul total de standarde care urmează a fi armonizate. Pentru domeniul fitosanitar, mai mult de 80 % din normele moldovenești au fost armonizate la Directivele și regulamentele europene în vigoare. Până la sfârșitul perioadei de referință (care variază între 4 și 5 ani) Moldova are obligația să adopte nu mai puțin de 80% dintre normele europene.

Odată depășite aceste bariere, producătorii vor putea exporta în UE, iar consumatorii vor avea acces la produse alimentare garantate de un sistem european. În acest context, siguranța alimentară urmărește:

- **sănătatea și bunăstarea animalelor și sănătatea plantelor (prevederile acestui regulament vor fi implementate în termen de 5 ani de la intrarea în vigoare a prezentului acord);**

Produsele alimentare sunt sigure dacă animalele de la care provin alimentele sunt sănătoase. Pentru a se preveni intrarea unui animal bolnav în lanțul alimentar, toate animalele și toate produsele obținute de la animale trebuie să îndeplinească cerințe stricte de sănătate, înainte de a fi comercializate. Mai mult decât atât, toate animalele importate sau comercializate în Uniunea Europeană trebuie să fie identificabile - înregistrate, marcate șiacompaniate de un pașaport (în funcție de tipul de animal). De asemenea, nu este suficient ca animalele să fie sănătoase, este important ca acestea să nu fie supuse unor dureri sau suferințe evitabile.

La acest capitol RM a înregistrat succese prin crearea sistemului SITA (**Sistemul de Identificare și Trasabilitate a Animalelor (SITA)** cu acoperire națională. Următorul pas care urmează a fi făcut este crearea infrastructurii de siguranță de la producător-la consumator, cu accent pe trasabilitatea produselor de origine animală numit SINATA (Sistemul Informațional Național de Asigurare a Trasabilității produselor Alimentare).

Și agricultorii au responsabilități importante în cultivarea legumelor și a plantelor care devin materii prime pentru produsele alimentare. Pentru combaterea afectării culturii agricole cu diverse virusuri amenințătoare pentru buna creștere a plantelor sau a legumelor, sunt folosite produse chimice (pesticide). Aceste produse pot fi însă periculoase pentru sănătatea consumatorului dacă nu sunt

⁷ <http://www.undp.md/presscentre/2012/NHDR/2012%20NHDR%20Romanian.pdf>

⁸ Standardele pentru siguranța și calitatea alimentelor sunt **voluntare**. Depinde de strategia și viziunea fiecărei companii din domeniul alimentar să le implementeze, fie pentru a rămâne pe piață, în atenția clienților finali – consumatorii, fie pentru a fi primiți de către retailerii ca furnizori acceptați ori ca să poți produce sub marca retailerilor.

aplicate în cantitatea și în condițiile recomandate de specialiștii în domeniu. Pentru a se preveni contaminarea recoltelor agricole, agricultorii au obligația de a solicita autorităților competente (ANSA) o aprobare pentru aplicarea pesticidelor. La acest capitol, o prevedere specială va fi pentru cei din domeniul Viei și Vinului care vor trebui să asigure trasabilitatea produsului prin elaborarea Registrului Viei și Sistemului de trasabilitate a vinului.

- **siguranța activităților de procesare a alimentelor și/sau a băuturilor, practici de igienă și siguranța livrării, depozitării și transportului alimentelor (prevederile acestui regulament vor fi implementate în termen de 5 ani de la intrarea în vigoare a prezentului acord) ;**

Standardele scăzute de igienă a produsului alimentar favorizează răspândirea unor germeni patogeni (precum Salmonella și Listeria) care pot conduce la toxiinfecții alimentare. HACCP (Hazard Analysis of Critical Control Points) - Sistemul analizei pericolelor în punctele critice de control reprezintă o cerință obligatorie pentru operatorii economici din domeniul producției alimentare. Pentru producătorii foarte mici pot exista unele excepții (nu se fac excepții de la regulile de igienă de bază!), însă pe etichetă trebuie menționat că în unitate nu se aplică sistemul HACCP.

Principala provocare la acest capitol sunt costurile relativ înalte pentru obținerea HACCP. De exemplu, certificarea HACCP pentru o unitate de procesare carne costa circa 1000 de euro și aproximativ de la 300 până la 500 de euro pentru supravegherea anuală. Producătorii care vor dori să exporte produse alimentare dispun de 5 ani de la semnarea acordului, pentru a putea obține această certificare.

Ce beneficii aduce Certificatul HACCP?

- Posibilitatea participării la licitații (achiziții publice);
- Conformarea cu legislația relevantă în domeniu;
- Îmbunătățirea imaginii companiei în fața clienților;
- Controlarea și reducerea riscurilor la adresa siguranței alimentare;
- Valorificarea optimă a oportunităților de pe piață;
- Îmbunătățirea sistemului de management al companiei;
- Câștigarea încrederii partenerilor de pe piața internă și internațională.
- **etichetarea produselor alimentare și informarea consumatorului (prevederile directivelor relevante vor fi aplicate peste 4 ani de la intrarea în vigoare a acestui acord);**

Etichetele alimentelor trebuie să ofere consumatorilor toate informațiile esențiale privind: compoziția produsului, cine este producătorul, metodele de păstrare și de preparare. Producătorii au libertatea să ofere și alte informații, dar acestea trebuie să aibă acuratețe, să nu inducă în eroare consumatorul. Normele de etichetare la nivelul Uniunii Europene cer producătorilor să informeze consumatorul, prin intermediul etichetei, dacă produsul conține sau este derivat din produse ce conțin OMG (organisme modificate genetic). De asemenea, eticheta trebuie să conțină informații clare cu privire la ingredientele care pot provoca o reacție alergică.

Finanțarea agriculturii în contextul Acordului de Asociere

Resursele financiare puse la dispoziția Republicii Moldova exclusiv pentru implementarea prevederilor AA în agricultură pot fi împărțite în:

- Asistența financiară acordată RM în contextul Cadru unic de sprijin pentru Sprijinul acordat de UE pentru Republica Moldova 2014-2017, din cadrul Instrumentului European de vecinătate⁹ 2014-2020. Agricultura fiind identificată ca una din cele trei priorități de dezvoltare, 30% din totalul indicativ de 610- 746 mil euro pentru perioada 2014-2020, sau aceeași pondere a finanțării din aproximativ 335-410 mil euro în 2014-2017. Condițiile de a obține acești bani sunt ca guvernul să creeze și coordoneze în primul rând programe operaționale viabile de dezvoltare în agricultură în baza strategiilor naționale adoptate (aici Strategia de dezvoltare a agriculturii și a mediului rural 2014-2020). O altă condiție este cea de cofinanțare, de cel puțin 10% din totalul asistenței financiare oferite prin programele operaționale, Republica Moldova având libertatea de a alege destinația prioritară de alocare a acestor fonduri.¹⁰
- Alte programe operaționale umbrelă din cadrul Instrumentului European de Vecinătate. Aici pot fi incluse proiectele regionale de gestiune a crizelor și dezastrelor naturale (gestiunea durabilă a solurilor și apei, prevenirea și gestiunea secetelor etc.). Condițiile care vor trebui îndeplinite de către guvernul RM este de a stabili parteneriate cu guvernele țărilor participante în programele operaționale i, și de a identifica exact cum participarea la aceste programe va contribui la realizarea politicilor naționale și angajamentelor luate prin semnarea AA.
- Tot din Cadru unic de sprijin pentru Sprijinul acordat de UE pentru Republica Moldova 2014-2017, vor fi acordate circa 5% pentru dezvoltarea societății civile. Această componentă de finanțare va putea acoperi cheltuielile asociațiilor care protejează drepturilor agricultorilor la nivel local și republican.

Principalii parteneri interni care vor implementa prevederile Acordului de Asociere la capitolul agricultură sunt guvernul Republicii Moldova (Consiliul Comun de Parteneriat, guvernat de Primul Ministru, MAIA, AIPA, MDRC, MF, BNS, AGEPI, ANSA ș.a);

Principalii donatori în acest sector sunt:

- Comisia Europeană și alte 7 țări ale UE contribuie financiar pentru realizarea AA (Cehia, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, România, Slovacia);
- Instituții financiare - BEI, BERD, Corporația Provocările Mileniului, Banca Mondială, Japonia.

Anii cu cele mai mari injecții de capital în sectorul agricol au fost aleși 2014 (programul ENPARD -67 mil euro), restul banilor preconizându-se a se

⁹ http://ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/country-cooperation/moldova/moldova_en.htm

¹⁰ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32006R1638&from=RO>

aloca în anul 2016 și 2017, lucru explicabil pe de o parte prin acordarea a suficient timp pentru a veni cu transpunerea Strategiei în planuri operaționale viabile, iar pe de altă parte probabil prin faptul că noului Guvern care va veni i se va acorda un an pentru reconfirmarea angajamentelor luate prin semnarea AA.

Concluzii

Acordul de Asociere oferă în primul rând oportunitatea deschiderii unei piețe de 500 milioane de consumatori, a căror putere de cumpărare este 5 ori mai mare decât a locuitorilor din Uniunea Vamală. Semnarea și ratificarea Acordului are ca efect imediat faptul că 91% din produsele moldovenești vor fi exportate în UE fără taxe.

Investițiile necesare pentru restructurarea agriculturii, vor fi acordate de UE prin Instrumentul de Vecinătate Europeană, iar sumele aprobate pentru dezvoltarea acestui sector sunt de 110-123 milioane euro pentru garantarea implementării AA.

Prevederile AA prevăd o perioadă de grație de la 3 la 10 ani, timp în care produsele sensibile (carne, lapte ouă) vor continua să fie importate în RM cu taxe de import. Tot pentru o perioadă ce variază între 3 și 5 ani ni se dă oportunitatea de a armoniza legislația în domeniul siguranței alimentelor cu cea europeană. Preventiv, pentru realizarea acestei măsuri, dar și pentru crearea infrastructurii de calitate vor fi cordați circa 20 mil euro. Astfel, povara fiscală pe care urmează să o suporte producătorii pentru implementarea cerințelor de siguranță a alimentelor, raportate la perioada de implementare se ridică la circa 500 de euro pe an (costul certificării HACCP, plus costurile supravegherii anuale), până la intrarea în vigoare a prevederilor AA, un preț care poate fi suportat destul de lejer de către producători. Totodată, armonizarea este garant al unor produse alimentare mai calitative pe piață, deci un avantaj direct pentru consumator.